

AKATALPA

Şubat 2023 - Sayı 278

Aylık Şiir ve Eleştiri Dergisi

ISSN 1305 - 7685

Osman Serhat ERKEKLİ

RAMİS'E SERZENİŞ

Lokmalar dişlerimizi parçalıyor Ramis
Düşen yağmurlarla birlikte biz de düşüyoruz
Ve kemiklerimiz parçalanıyor Ramis
Artık bizi kimse yapıştırılmaz
Güneşler düşüyor üstümüze ateş topları
Dünyamız parçalanıyor
Parçalanmış gözlerle ağaçlara bakıyoruz
Eski kuş sesleri kulaklarımızda
Serçe kalmamış, kumru kalmamış
Sadece akbabalar
Bu şehir bu dünya bizi parçalıyor Ramis

1 Aralık 2022

Barış ERDOĞAN

SEN AĞZI KIRMIZI TÜRKÇEMSİN

I.
balkonun baştan başa gülmühürmüş
ateşini dudağında eğleşirken gördüm

sen ağzı kırmızı türkçemsin şiirlerimin
bir üveyik edasıyla güneye akıp giden

herkes renkti, sen eğnime gökkuşağıydın
adını anmayanların dilinde kıymık

seni bulmayı seviyorum, güç bulmaları
güç bulup yitirmelerim saklambaç oyunu

haydi gözlerini koy ortaya, harelensin
görenler bir okyanus bölünmüş desin

II.
güz yaprağı gözlerine gölge düşürmüş
kalkıp bir çift güvercinle tamamladım

üç kez omzundan öptüm, kalakaldım
hem nehirdin hem şiirdin hem kızıldeniz

zülün dağınıktı sanki savrulmuş harman
zulüm görmüşlere gövel pülümür'dün

düşlerimi de örtmüştü biçtiğin kumaş
bir süt taşıma kaynamıştı kırık ömrüm

martıların sevdası tükenmezmiş denize
ah bir de şu deniz sevdalanmayı bilse

Ali Asker BARUT

SİNİRİ BOZUK POLİSİN ŞİİRİ

*Kuşlar, balıklar, şairler
"Bunun şiiri yazılır" diyen şair Ozan Telli'ye*

Suyun üstü silme yakamoz
Ay da bunlardan yana kardeşim
Salmış denize Alman oltasını
Keyfe gelmiş bir de beyim
Çalıyor rüzgâra ıslığını
Hay bunların ben anasını

Dam üstünde don gömlek geziyor
Öpüp bırakıyor kuşlarını
Gökyüzüne tek tek
Kuşlardan daha cilveli
Daha aşkla ötüyor pezevenk
Hay bunların ben anasını

Biri balıkta biri kuşta
Birinin aklı güneşte şiirde
Şimdi üstünü arasam
Şiir ve kötü kokulu
Bir yalnızlık çıkar
İşte bunlar bozuyor kafamı
Hay bunların ben anasını

Ekrem Acar, Necati Albayrak, M. Mazhar Alphan, Arzu Cura Altunbulak, Fatma Aras, Sevil Avşar, Süreyya Ş. Aydınhan, Ali Asker Barut, Atnan Başkesen, Kemal Bayrakçı, Gürsel Bektaş, Tahir Musa Ceylan, Filiz Kalkışım Çolak, Ramis Dara, Rabia Devenci, Muzaffer Develi, Erdiñ Dinçer, Ahmet Şerif Doğan, Mehmet Dönmez, Barış Erdoğan, Osman Serhat Erkekli, Elif Firuzi, Nihan Işiker, Mahir Karayazı, İlhan Kemal, Nevzat Konşer, Mustafa Oğuz, Ozan Öztepe, Hüseyin Peker, Mehmet Rayman, Deniz Sarıtop, Halil Şahan, Mehmet Akif Tutumlu, Yeprem Türk, Ümit Yıldırım, Necip Yıldız.

NECATİ BEY GAZELLERİ

Ramis DARA

Giriş

Divan şiirinin kurucu ve geliştiricilerinden, genel olarak da 5-6 büyük şairinden biri sayılan; –Fuzuli (ö. 1556), Baki (ö. 1600), Nedim’de (1739) bile izleri hissedilen– Necati Bey’in (ö. 1509) gazellerini okuyup inceledikçe şaşırıyor; ondan yaklaşık 450 yıl sonra, çağdaş şiirimizin ustalarından Behçet Necatigil’in (ö. 1979), Gönül olan soyadını 1951’de mahkeme kararıyla Necatigil’e boşuna çevirmediğini düşünüyorum. Gerçi Behçet hocanın babasının adı da Mehmet Necati, ve her iki şairimizin bir Kastamonu bağlantısı var, bu soyad değişikliğinde bunların da payı olmuş, ama asıl etmenin şair-atanın şiirlerindeki hayatiyet, zenginlik ve güzellik olduğu, ona duyulan sevgi ve saygı olduğu çok açık.

Şöyle diyor kendisi:

“Divan şairi Necati beni çok düşündürdü. Tezkirelerin yazdığına göre, bir köle imiş Necati, zamanla kendini yetiştirmiş. Divan şiirinin büyükleri arasına girmiş. Ben de şiirde hayatın kölesiyim. Sonra Necati gibi, çocukluğumda bir süre Kastamonu’da kaldım. Babam da Kastamonulu. Daha bazı benzerlikler bulabilirim Necati ile aramda.”

Semiha Şentürk, bu aktarımının devamında, Necatigil’in, Divan şiirini ve Necati’yi, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde Ali Nihat Tarlan’dan; Tanzimat şiiriniyse Ahmet Hamdi Tanpınar’dan öğrendiğini belirtiyor.

Üniversitemizde son yıllarda artan Necati bey çalışmalarının temelinde Tarlan hocanın büyük emeği *Necati Beg Divanı* kitabı var zaten.

Necati Bey, 1443-1446 yıllarında Edirne’de doğar, yoksul bir ailenin çocuğu olduğu için köle olarak satılır, yaşlı bir kadın tarafından evlat edinilip büyütülür. Adı İsa’yken, “Kurtulan, kurtulmuş” demek olan Necati mahlasıyla şair olarak ünlenir.

Fatih Sultan Mehmet ve II. Bayezid dönemlerinde yaşar.

1480’de II. Bayezid’in oğlu (Fatih’in torunu) Şehzade Abdullah’la, onun divan kâatibi olarak Karaman’a gider. Abdullah üç yıl sonra ölür, Necati üzüntüyle İstanbul’a döner. Bu arada 1481’de Fatih de ölüp yerine oğlu II. Bayezit geçmiştir.

1485’te II. Bayezid’in bir diğer oğlu Şehzade Mahmut’la onun “nişancısı ve musahibi” (bunlar o dönemin değerli görevlidir) olarak Kastamonu’ya gider, burada yaklaşık 19 yıl kalırlar.

İkili 1504’te birlikte Manisa’da göreve başlar. Necati adına “Bey”in, burada eklendiği kabul edilir. İkinci şehzade Mahmut da 1507’de ölünce, şair İstanbul’a döner, bu ikinci ölüme de üzülüp bir daha görev kabul etmez. Zaten 1509’da da İstanbul’un Vefa semtinde ölür.

Öğrencisi, şair ve tezkireci Sehi bey onun hep yanında olurken, koruyuculuğunu da her zaman Müeyyedzâde Abdurrahman Çelebi üstlenmiştir.

Hemen bütün kaynaklarda şairin yeniyetmelik ya da ilk gençliğinde bilinmeyen bir sebeple Kastamonu’ya gidip orada yetiştigi yazılı; bu doğru değildir, durum yukarıda belirtildiği gibidir. Ama şairlik ününün Kastamonu’dayken yayılmaya başladığı doğrudur.

Necati Bey, şiirinin düzeyiyle olduğu kadar, Şeyhi (ö. 1431) ve Ahmed Paşa (ö. 1497) ile birlikte Divan şiirinin üç kurucu şairinden biri sayıldığı ve bu şiirin İran etkisinden kurtulup yerleşmesinde rolü olduğu için de değerlidir.

Yalın, doğal, yapmacıksız, zorlamasız, kolay anlaşılır, deyim ve hatta atasözleriyle beslenen, Türkçe sözcük oranı yüksek bir dille yazılmış, Fars kültüründen Anadolu Türk kültürüne yönelen bir şiir ortaya koymuştur.

Dil ve kültürün nispeten özgürlük kazandığı, iletişim araçlarının gelişmesiyle dünyanın küçük bir köye dönüştüğü çağımız şiirinde, çoğu açıdan, “folklor şiire düşman” (Cemal Süreya’nın 1956’da yazdığı ünlü yazısı) görülürken; bundan beş yüz yıl önce ayrı bir dil ve kültürden (İran), farklı bir coğrafya, kültür ve dilde, yeni bir şiir oluşturulurken, halkın deyim ve atasözlerine başvurmak doğal, hatta çıkar yollardan biri olmuştur.

Bu sebeple dönemde Necati “Hüsrev-i Rûm” (Anadolu şairlerinin sultanı) diye anılmıştır.

Şairimizin gazellerinde benim ilk dikkatimi çeken, redifler oldu: İlk beytin (ikiliğin) iki dizisinin ve sonraki beyitlerin ikinci dizilerinin sonunda tekrarlanan sözcükler.

Burada ilgimi çeken rediflerden hareketle Necati Bey’in bazı gazellerine değinecek ve bunlara diğer şairlerin yazdığı nazireleri (benzek) anacağım.

1) “Döne Döne” Redifli Gazeller

Necati Bey’in adını geniş çevrelere ilk duyuran, dönemin diğer önemli şairi Bursa’da yaşayan Ahmet Paşa’ya kadar ulaştıran şiirleri, “döne döne” redifli iki gazeli olur. Bu gazellere, içlerinde Muhibbi mahlasıyla şiirler yazan Kanuni Sultan Süleyman (ö. 1566) ile, “sultânü’s-şuarâ” (şairler sultanı), sultân-ı şairân-ı Rûm” (Anadolulu şairler sultanı) unvanlarıyla anılan Baki’nin (ö. 1600) de bulunduğu, Lamii, Fakiri, Feridi, Hızri, Kebiri, Mihri, Nazmi, Zari gibi şairlerce yirmiyi aşkın nazire yazılmıştır.

Necati’nin “döne döne” redifli gazellerinden birincisinin matla (açılış, başlangıç) beytini alıyorum buraya:

“Çıkalı göklere âhum şereri döne döne

Yandı kandil-i sipihrin cigeri döne döne”

(Çıkalı göklere âhımın kıvılcımı döne döne, yandı gökyüzü kandilinin cigeri döne döne).

Aşk ateşinden yanıp tutuşan âşğın ya da şairin yüreğinden kopup ağzından çıkan ahlak gökyüzündeki ayı güneşi tutuşturmaktadır, döne döne.

Necati’nin 7 beyitli bu şiirine Baki’nin nazire olarak yazdığı 8 beyitli gazelinin matla beyti şöyle:

“Çıkar eflâke derûnum şereri döne döne

Dökülür hâke yaşum katreleri döne döne”

(Çıkar göklere gönlümün kıvılcımları döne döne, dökülür toprağa gözyaşı damlalarım döne döne).

Dayanamayıp Necati’nin aynı gazelinden bir beyit daha aktarmak istiyorum:

“Sen durub raks idesen karşuna ben boynum egem

İne zülfün koca sen sim-beri döne döne”

(Sen durup dans edesin, ben karşında boyun eğeyim; saçların gümüş göğsünü döne döne kucaklasın, öyle mi)!

Gümüş tenli göğsünü kaplayıp saran upuzun saçlarıyla danseden güzelin karşısında çaresiz durup onu seyreden âşğın hali canlanıyor gözümüzün önünde burada...

2) “Gayrı” Redifli Gazeller

“Beni ağlan beni kim üstüme gelmez ölicek

Bir avuç toprağ atar bâd-ı sabâdan gayrı”

(Bana ağlayın, bana ki, öldüğümde bir avuç toprak atmak için seher yelinden başka üstüme kimse gelmez).

Hemen Yunus’un (ö. 1328), unutulmaz, “Bir garip ölmüş diyeler / Üç gündün sonra duyalar / Soğuk su ile yuyalar / Şöyle garip bencileyin” dörtlüğünü akla getiren bir ikilik bu.

Bu beytin içinde yer aldığı “Dime kim yârda yok cevri ü cefâdan gayrı / Ne dilersen bulunur mihr ü vefâdan gayrı” matlı Necati gazeli, Fuzuli’ye aynı redifle üç gazel,

toplamsayca içlerinde Muhibbi, Gedayi, Mesihî, Nami, Nazmi, Zati gibi adların bulunduğu tam 34 şaire, 58 şiir yazdırır.

Fuzulî'nin gazelinde Necatî'den alıntıladiğım yukarıdaki beyit çağrıştıran beyit şöyle:

*“Ne yanar kimse bana âteş-i dilden özge
Ne açar kimse kapım bâd-ı sabâdan gayrı”*

(Ne yanar kimse bana gönül ateşinden başka, ne kimse kapımı açar seher yeli dışında).

Divan şiirinin en önde gelen, en çok sevilen beyitlerinden biri bu!

Terimi bozarak ya da zorlayarak söylersem, belki de ‘en’ şah beyit!

Fuzulî'nin diğer “gayrı” redifli gazellerinden birinin matla beyti de, yukarıya ikinci beytini aldığım Necatî gazelinin matla beytine çok benzer.

Necatî'nin matla beyti:
*“Dime kim yârda yok cevri ü cefâdan gayrı
Ne dilersen bulunur mihr ü vefâdan gayrı”.*

(Yârda eziyet ve zulümden başka bir şey yok deme, sevgi ve vefa dışında ne istersen var).

Fuzulî'nin matla beyti:
*“Yâr kılmazsa mana cevri ü cefâdan gayrı
Men ana eylemezem mihr ü vefâdan gayrı”*

(Yâr bana cevri ve cefadan başka bir şey kılmazsa kılmasın, ben ona sevgi ve vefadan başka bir şey göstermem).

Aslında sevgiliden beklenen sevenin canını yaktmaya devam etmesidir. Eziyettir, zulümdür. Fuzulî bir başka ünlü beytinde boşuna mı “*İşk derdiyle hoşem el çek ilacumdan tabib / Kılma dermân kim helâküm zehrü dermânundadır*” der!

3) “Gelür” Redifli Gazeller

Necatî Bey'in “gelür” redifli dört gazeli var. Bunlardan ikisi altı, biri yedi, biri de beş beyitli. Üçü aynı vezinli, beş beyitli olan farklı vezinli.

Farklı vezinli beş beyitli gazelden bir beyit alıyorum:
*“Gamzene ısmarla katlüm kirpügün gözden savar
Çün mesihâdur lebün ölmek inen âsân gelür”*

(Katlimi gamzene ısmarla, kirpiğin baştan savar, oylar; çünkü dudağın Mesih gibidir ölmek daha kolay.)

Hz. İsa'nın ölüleri diriltme inancına gönderme söz konusu burada.

Beni yan-bakışın göz süzüşün öldürsün, kirpiklerin yaralayıp üzüp durmasın; belki can verici dudaklarınla beni öpüp İsa gibi diriltir, canlandırırısın, demek istiyor şair.

Bu beyitteki “gözden savar” deyimimin, birincisi oylar, yaralayıp öldürmez ve ikincisi göze, göz süzüşe, yan-bakışa ulaşmamı engeller şekilde ikili, tevriyeli bir anlamı olduğu kabul edilir.

Muhibbi, Necatî'nin “gelür” redifli gazellerine pek çok nazire yazar. Onun 4118 şiirinden 23 gazeli “gelür” rediflidir. Elbette bunların tamamı nazire sayılmayabilir.

Bir şiirin önceki bir şiire nazire olarak yazıldığını söyleyebilmek için öncelikle, 1) redif, 2) uyak, 3) içerik ya da anlam, 4) vezin benzerliğine bakmak gerekir. Nazire olarak yazılan şiirlerin hepsinde bu benzerliklerin tamamı olmasa da rediften sonra uyak benzerliğine ya da yaklaşık olarak içerik benzerliğine bakmak gerekir. Yine, beyit sayısı eşitliğine de pek dikkat edilmiyor.

Ben Muhibbi'nin gazellerinden, yukarıya aldığım zemin şiirle aynı beyit sayısında ve aynı aruz vezniyle yazılmış olan “*Müjde virdi dün sabâ didi ki bil cânân gelür / Bu haberden hak budur kim mürde cisme cân gelür*” (Müjde verdi dün, seher yeli, dedi ki canan geliyor, bil; bu haberle Tanrı biliyor ki ölüydüm cismime yeniden can geldi) beytiyle başlayan gazelin dördüncü beytini alıyorum buraya:

*“Togdı magribden güneş didüm kıyâmet mi aceb
Didiler kendini cem it ol meh-i tâbân gelür”*

(Güneş batıdan doğdu, dedim, acaba kıyamet mi koptu? Dediler, kendini topla, yüzü ay gibi parlayan güzel geliyor).

4) “-Dur Bu” Redifli, “-u-” Uyaklı Gazel

Matla beyti şöyle:

*“Nice kâkül nice mû sünbül-i gül-bâdur bu
Dil-i uşşâkı perişân idici budur bu”*

(Ne kâkül ne kıl, gül kokulu sünbül bu, âşıkların gönlünü perişan eden budur, bu).

“Bu”, Farsçada “kokulu” demektir; Türkçede de bildiğimiz anlamda işaret zamiri. İşaret zamiri olan “bu” sözcüğünün de Divan şiirinde uzatılarak “bû” şeklinde telaffuz edildiği olur. Yukarıdaki “bu” sözcükleri her iki anlamda da tevriyeli olarak algılanmakta.

Benzer şekilde “nice” sözcükleri de ikili anlamda, hem nasıl, hem çok anlamında tevriyeli sayılabilir.

Bu gazelin son beytini de almak istiyorum:
*“Yine sihr itdi Necatî nice söz nice gazel
Leb-i dilber sıfatında bir içim sudur bu”.*

(Necatî, yine sihir yaptı, bu nasıl söz, nasıl gazel! Sevgilinin dudağına benzer bir içim sudur bu.)

Necatî beyin bu gazeline beş şair, nazireden biraz daha zor bir tür olan, tahmis yazmıştır. Tahmis beşleme demektir. Bu türde, bir şair başka bir şairin sevdiği bir gazelinin her bir beytinin üzerine üçer dize ekleyerek beyitleri beş dizelik bende çıkarır-çevirir.

Necatî'nin bu şiirine tahmis yazan şairler: Cenabi (ö. 1561), Manastırlı Celali (ö. 1574), Efseri (16. yy), Hayatî (16. yy) ve Hecri (ö. 1557). Nazire yazarlar: Âhi, Ata, Bezmi, Helaki.

5) “Bana Öğretmen” Redifli Gazel

Bu redif, araştırmacıların da, şairlerin de sanıyorum, dikkatini neredeyse hiç çekmemiş, bense çok ilginç ve hoş buluyorum.

“Bana öğretmen”, bana öğretmeyin, öğretmeye kalkmayın, demek.

Bu deyim ya da kalıp söz, belki bazılarımıza, Salim Dündar'dan -1976'dan başlayarak- yıllarca dinlediğimiz, içinde “Eyletmen beni, söyletmen beni, ağlatman beni” gibi ifadelerin geçtiği şarkıdan tanıdık geliyordu. Anadolu'da halen kullanılmaya devam eden bir söyleyiş tarzı bu.

Gazelde bu ifade şu şekillerde geçiyor:

“... cihânı bana öğretmen, ... siz anı bana öğretmen, ... ol serv-i revâmı bana öğretmen, ... hür-ı cinâmı bana öğretmen [cennet hurilerini bana öğretmeyin], ... âhur zemânı bana öğretmen.”

6) “Sana” Redifli Gazeller

*“Nidelim devr sunarsa sana şerbet bana zehr
Bu cihân böyle olur gâh bana gâh sana”.*

Konuşma diliyle kurulmuş olan beyitte bugün kullanılmayan bir sözcük yok, görüldüğü gibi.

Bu arada Necatî'nin “sana” redifli altı gazeli vardır. Fuzulî'nin de altı adet; hatta “gerekmez mi sana” rediflisini de sayarsak Fuzulî'nin “sana” redifli gazeli yedi adettir.

Ama burada nazireden söz etmek pek mümkün görünmüyor, uzak bir esinden elbette söz edilebilir. Fakat Necatî'nin şiirlerindeki aşk daha cismanidir, Fuzulî'deyse daha ilahi ya da tasavvufi.

7) “Senün” Redifli Gazeller

*“Bülbülü öldürmez oldı tâze divânım benim
Goncayı söyletmez oldı la'l-i handânun senün”*

(Benim taze divanım bülbülü öttürmez oldu; senin gülen lale dudağın goncağı söyletmez oldu).

Şair, şiirinin bülbülden; sevdiğinin gülen dudaklarının, açmakta olan çiçekten, muhtemelen gülden, daha değerli olduğunu söylüyor. Ama sevgilinin gülen ağzı, dudakları şairin taze şiirinden daha değerli: Bülbülle şiirin fiili “ötmek”ken, gülle sevgilinininki “söylemek”.

Şairimizin “senün” redifli üç gazeli var; onun ölümünden 57 yıl sonra ölen Muhibbi ise bu redifle, doğru sayabildiysem tam 27 gazel yazmış. Bunların büyük çoğunluğunun vezniyle uyakları da Necati'nin gazellerinin vezni ve uyaklarıyla aynı. Bu durumda Muhibbi'nin gazellerinin Necati'ye nazire olmadığını söylemek kolay değil.

Arada bir de, Necati'den 23 yıl sonra ölmüş olan Lamii'nin (ö. 1532) aynı redifle yazılmış bir gazeli var:

“*Kerçi hâk etdi vücûdum hasret-i rûyun senün
Gitmedi dilden hevâ-yı gadd-i dil-cûyun senün*”

(Senin yüzünü görme hasreti vücudumu toprak ettiyse de, gitmedi o uzun boyunu görme arzusu gönlümden.)

Lamii'nin gazelinin uyakları Necati'nin üç gazelinin uyaklarından farklı; ancak Muhibbi bu gazelin uyaklarıyla da gazeller yazmış: Muhibbi bazı gazellerini de Lamii Çelebiye nazire olarak yazmış görünüyör.

8) “Âteş” Redifli Gazeller

“*Necâtî gönlini her dem ider bir lâle-ruh yağmâ
Sanasın Bursa şehridür ki yakar her zemân âteş*”.

Dar ve çıkmaz sokaklar, ahşap binalarla dolu Eski Osmanlı başkenti Bursa'da bir zamanlar sık sık yangınlar çıkarmış. Beyitte de, lale ruhlı sevgili, şairin gönlünü, çalıp yağmalayıp, onu Bursa yangınları gibi yakmakta.

Bu beyti aldığım şiiri dışında Necati'nin aynı vezinle yazılmış “ateş” redifli bir başka gazeli daha bulunuyor.

Muhibbi'nin aynı redifle, aynı vezin ve yine aynı uyaklarla (“-ân”) yazılmış üç gazelinin Necati'ninkilere nazire sayılmaması için bir gerekçe göremiyorum.

“Ateş” redifiyle Cem Sultan (1495), Ahmet Paşa (1497), Behiştî (1502), Mihri Hatun (ö. 1506), Usuli (1538), Hayali (1557), Bağdalı Ruhi (1605)... gibi şairler de şiir yazmışlar.

Divan şiirinde “ateş” redifli gazellerin en yaygını ve sevileniyse, Şeyh Galip'in (1799) “*Gül âteş gülün âteş gülşen âteş cüybâr âteş / Semender-tyenetân-ı aşka besdir lâlezâr âteş*” matlalı gazelidir; vezni aynı olmakla birlikte bu gazelin uyağı, görüldüğü gibi, farklı: “-âr”.

9) “Çerağ” Redifi

“*Dünyâ bugün benümdür ne mihr olaydı ne mâh
Vasl-ı nigâr olunca âşık nider çerağ*”

(Dünya bugün benimdir, ne güneş olsun ne ay, sevgiliye kavuşunca âşık kandili [çırayı, mumu, lambayı, meşaleyi] ne yapsın).

Bu beyti seçme sebebim biraz da, Lale devrinde, Nedim zamanında yaygınlaşan, ışıklı lale şenliği geceleri anlamında kullanılan “çerağan” sözcüğünün tekili olarak, “çerağ” sözcüğünü esenlemek.

Divan şiirinde Cem Sultan, Behiştî ve Hayali'nin “çerağ” redifli gazelleri, Şeyh Galip'in de bir kasidesi var.

10) “Dirler” Redifli Gazeller

“*Nigâra gâh güneş gâh olur kamer dirler
Görün o bî-bedelün yüzine neler dirler*”

(Sevgiliye kâh güneş kâh ay derler, o eşsiz güzelin yüzüne görün ki neler derler) beytiyle açılan gazel,

“*Necâtî ser-hôş olur zâhid olmaz yârân
Meseldür ki ere bir hüner yiter dirler*”

(Necati serhoş olur zahit olamaz dostlar / Meseldir ki ere bir hüner yeter derler.) beytiyle kapanır. Burada Necati'nin ham sofuluğa, kaba sofuluğa karşıtlığını görürüz.

Necati'nin divanında “dirler” redifli bir başka gazel daha bulunuyor.

Bu gazelin açılış (matla) ve kapanış (makta) beyitlerini de alıyorum buraya:

“*İşi altun iden sâkî gümüş peymânedür dirler
Harâbatü görenler hep bu devlet-hânedür dirler*”

...

“*Geçüb meyhâne sadrına kadeh nûş eyle beglik sür*”

Necâtî piş-hân tahtın bu gün şâhânedür dirler”

(Divan şiirinde, yukarıdaki açılış beytinde geçen “harabat” sözcüğü, ikincil anlamıyla, kapanış beytinde geçen “meyhane” anlamında kullanılır.)

Şeyhülislam Yahya'nın (ö. 1643) da, “*Lisân-ı ehl-i dilde aşka gül-zâr-ı belâ dirler / Cevânun kâmet-i mevzûnna nahl-i cefâ dirler*” (Gönül ehillerinin dilinde aşka belanın gül bahçesi; genç güzellerin uzun boyuna da cefa fidanı derler) beytiyle başlayan bir gazeli var; ama vezinleri de genel içeriği de birbirinden farklı olduğu için bunu nazire saymamak gerekir.

11) “Olmaz” Redifli Gazeller

Necati'nin “olmaz” redifli beş gazeli var. Günümüzde bunlardan birinin matla beyti çok sevilir:

“*Cihânda âdem olan bî-gam olmaz
Anunçün bî-gam olan âdem olmaz*”.

(Dünyada insan olan gamsız olmaz, onun için de gamsız olan insan olmaz).

Necati'den 47 yıl sonra ölen Fuzuli'nin “olmaz” redifiyle yazdığı iki gazeli, 57 yıl sonra ölen Muhibbi'nin 14 gazeli var.

Fuzuli'nin olmaz redifli iki gazelinin vezinleri Necati'ninkinden farklı. Birinin uyakları da farklı. Bunların Necati'ye nazire olarak yazılmış olma ihtimali yok gibi görünüyor.

Ancak Muhibbi'nin 14 gazelinin birkaç tanesi kesinlikle Necati'ye nazire olarak yazılmış.

Bunlardan birinin, aşağıdaki matla beytini okumamız yeterli sanıyorum:

“*Cihân içinde âdem bî-gam olmaz
Meger hayvân ola ol âdem olmaz*”...

Böyle diyor Muhibbi.

Necati gamsız olan “insan olmaz” derken, Muhibbi “hayvan olur” diyor.

12) Tunç Uyaklı Beyit

Bu beytin gazelini “redif”le ifade edememe sebebim, bünyesinde redif konumlu sözcük bulunmaması.

Beyit şu:

“*Ben üzümün suyun severem söfi dânesin
Zîrâ kimi kızını sever kimi anesin*”.

(Ben üzümün suyunu severim, sofu tanesini; çünkü, kimi kızını sever kimi annesini).

Aslında bu beytin Türkçe açıklamasına yazmaya gerek yoktu; sözcüklerin tümü, küçük telaffuz farklarıyla günümüzde de kullanılıyor.

Beyitte “-sin”ler, redif; “dane-ane” ikiliği, tunç uyak.

Burada şarap yasağına ve ham sofuların onu içenlere hor gözle bakmasına yönelik bir eleştiri ya da savunu söz konusu.

Üzümün suyundan kasıt, elbette şarap. Şair “Ben üzümün şaraba dönüşmüş halini severim, sofu ise üzümü tane olarak sever; zira kimi kızını sever, kimi de annesini” derken kız şarabı, anne üzümü işaret eder.

13) “Sandılar” Redifli Gazel

Âşık Çelebi'nin (ö. 1576) ünlü tezkiresi *Meşâirü's-Şuârâ*'da [Şair Duyumları?] yazdığı doğrusya, Necati'nin ölüm döşeğinde (1509) yazıp yakınlarına bir tür veda mektubu gibi verdiği son şiiri “sandılar” redifli gazelidir.

Açılış beyti şöyle:

“*Bir dem iken devlet-i dünyâyı her dem sandılar
Bu fena gül-zârının ayşını âlem sandılar*”

(Bir an iken dünya devletini her an sandılar; bu ölümlü gül bahçesinde yiyip içip eğlenmeyi âlem sandılar).

Burada birinci dizede önemli bir sorun var. Ben düzelterek “her dem” diye aldım ama Tarlan hocanın kitabında dize sonu, “bir dem” diye geçiyor: “Bir dem iken devlet-i dünyâyı bir dem sandılar” şeklinde. Buradan kitaplara, inceleme yazılarına yapılan alıntıların büyük çoğunluğu da böyle. Bu arada durumu fark edip çok az da olsa “her dem” ve “bin dem” diye yazanlar

da çıkmış. Sorun bir dizgi, tashihi hatası mıdır? Hatta bu hata 500 yıl önce divanı yazan kâtipten mi kaynaklanmaktadır bilmiyorum. Necati, başlarda kâtiplik yaptığı için kâtiplere güvenmez, yanlış yazarlar diye divanının çoğaltılmasını istemezmiş. Belki de sakınan göze çöp batar misali, bu hata ta o zamanki bir kâtibin yaptığı hatadan zincirleme olarak geliyor...

“Bir dem iken devlet-i dünyâyı bir dem sandılar” şeklindeki ifadeye ikinci “dem”, kendi yerine, “bin” ya da “her”i çağırıyor bence.

Yedi beyitlik gazelin kapanış beyti de şöyle:

“Sundılar bir cür'a kim bin yıl yaşar için temâm / Bu perîrûlar Necâtî bizi âdem sandılar”

(Bir yudum sundular ki içenler tam bin yıl yaşar, ey Necati, o peri yüzlü güzeller bizi âdem sandılar).

Mehmet Çavuşoğlu (1987) buradaki “âdem”in hem adam-insan anlamına, hem de Hz. Âdem anlamına kullanıldığını söylüyor.

İnanışlara göre Âdem bin yıl yaşamıştır.

Oldukça engin gönüllü, velut ve biraz da fazla ince eleyip sık dokumayan bir şair portresi sunan Muhibbi'nin bu sefer de aynı vezin redif ve uyaklarla yazılmış iki gazeli var:

Matla beyitleri aşağıda:

“Zâhirâ taşum görüp içim de hurrem sandılar
Her ne kim bî-gamdur anı sanma âdem sandılar”

...

“Bilmeyüp halk-ı cihâni cümle bî-gam sandılar
Bu bekâsuz âlemiün zevkini her dem sandılar”.

Necati'nin üzerinde durduğumuz yukarıdaki gazelinin beşer beytine Bursalı Rahmi ve Kara Fazlı tahmis yazmışlar. Yani gazelin beş beytinin her birine üçer dize ekleyerek onu toplam 25 dizelik şiire ulaştırmışlardır, 10 dize Necati'den, 15'er dize şairlerden olmak üzere.

14) Necati Bey'in Nazire Yazdığı Şairler

Divan şiirinin en kıdemli ve sevilen şairlerinden olduğu için sonradan gelenlerin çoğunun Necati'nin şiirlerine yazdığı nazirelerden söz ettik bolca burada. Bir geleneğin içinde yer alması hasebiyle elbette Necati de kendisine yazılanlar kadar olmasa da çağdaşlarının ya da kendinden önce gelenlerin sevdiği şiirlerine nazireler yazmıştır.

Örneğin Ahmet Paşa'nın “Aç almını ki gün yüzüne meh gulam ola / Çöz zülfünü ki hil'at-i hüsnün tamam ola” matlalı gazeline Necati nazire olarak “Saç zülfünü ruhuna ki anber gulam ola / Aç gün yüzün ki mah-ı nev işi tamam ola” matlalı gazeli yazmış.

Paşa'nın “Aç - Çöz” olan dize başı sözcükleri, Necati'de “Saç - Aç” şekliyle ön-uyağa dönüşerek, fazladan bir şiirsel değer kazanmış bence.

(Yabancı sözcükler: *Meh* ve *mah*: ay; *gulam*: gılman diye bildiğimiz sözcüğün tekili, bıyığı terlemeye başlamış ergen; *zülf*: saç; *hil'at-i hüsn*: güzellik elbisesi; *anber*: güzel koku; *mah-ı nev*: yeni ay, hilal.)

Yine şairimizin “Âh kim düşdüm diyâr-ı gurbete tenhâ garîb / Bî-dil ü bî-cân olub şûride vü şeydâ garîb” beytiyle başlayan gazelinin kendisinden önce yaşamış usta şairlerden Şeyhi'nin (ö. 1431) “Odlu derd le seher-geh kılacak âh garîb / Ne ciger yaktuğun iy cân bilür Allah garîb” beytiyle başlayan gazeline nazire olabileceği düşünülür. Vezinleri aynı olup uyakları ayrı olmasına rağmen sevgiliden ayrı düşen âşığın dünyasını yansımaları dolayısıyla.

Her iki şairimizin “garîb” redifli birer gazeli daha var.

Yapılan bir araştırmaya göre, burada adı geçenler dahil, en eskisi Ahmedi (ö. 1413), sonuncusu Murad Emri (ö. 1916) olmak üzere “garîb” redifiyle yazılmış, 35 şairin 48 şiiri vardır. Bunlardan, sonra gelenlerin hepsinin öncekilere nazire olarak yazıldığı elbette söylenemez. Birbirine benzeyen ya da benzemeyen yanları bulunan bütün bu şiirlerde, “garip”

sözcüğü, “kimsesiz, yalnız, yabancı, zavallı, tuhaf...” gibi bütün anlamlarıyla kendine yer bulur.

15) Bitirirken

Yazıyı burada bitirmeye hazırlanıyorum ama Necati Bey'in şiirleri oku oku bitmez bir hazine gibi. 550 gazel ayrı, yazıda hiç değinmediğimiz kasideler ayrı hazineler. Arpa ve Benefşe kasideleri, iki şehzadeye yazılan mersiyeler (ölümlerin ardından yazılan kasideler)...

Bu şiir, okurunu, öncelikle lirik yapısıyla, duygu ve imgeler dünyasına çekerek sararken, hayata değen ve hikemi yanıyla da, onu yer yer düşündürür.

Önce şairimiz Necati'ye, ardından onun eseriyle ilgili çalışmalarından yararlandığım yazarlara ve bu yazıyı okuyacaklara sonsuz sevgi ve saygılar sunuyorum.

KAYNAKÇA

Serper ACAR, Necati Bey Divanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük), Yüksek Lisans Tezi, 2009

Ömer ARSLAN, Necâtî Bey'in XV. ve XVI. Yüzyıl Klasik Türk Şiirine Tesiri, Doktora tezi, 2021

Ali ASLAN, Behçet Necatigil ve Divan Şiiri Geleneği, Yüksek Lisans Tezi, 2018

Pervane BAYRAM, Necâtî Beğ'in “Gayrı” Redifli Gazeline XVI. Asırda Fuzûlî'nin ve XIX. Asırda Seyyid Nigârî'nin Nazireleri, Kocaeli, 2009

Mehmed ÇAVUŞOĞLU (Haz.), *Necati Bey Divanı (Seçmeler)*, Tercüman 1001 Temel Eser, 1980

Mehmed ÇAVUŞOĞLU, *Necati Bey Divanı'nın Tahlili*, MEB, İstanbul 1971

Bayram ÇELİK, Necati'nin Redifi Yer ve Şahıs İsmi Olan Gazellerinde Tasvir Unsurları, 2014

Tuğba DEMİRCAN, Necâtî Bey'in “Olmış” Redifli Gazelinin Şerhi, 2020

İ. Çetin DERDİYOK, “Necati Bey ve Şeyhi'nin ‘Garib’ Redifli Gazelleri”, *Ölümünün 500. Yılında Necati Bey'e Armağan* kitabı içinde, TDK Yayınları, Ankara 2011

Hikmet Feridun GÜVEN, “Garib” Redifli Gazellerin Şekil ve Anlam İlişkileri Üzerine Bir İnceleme, *Turkish Studies*, 2014

Osman HORATA, Necâtî Bey'den Bâkî'ye “Döne Döne”, 1998

Enes İLHAN, Necâtî Bey'in Kastamonu Hayatına Dair Bazı Tespitler ve Düzeltmeler, 2021

Ömer İNCE, Necâtî'nin Şiir Dilinde İşlemeyi Başardığı, Türkî-i Basit'in Başaramadığı Dil Malzemesi: Deyimler ve Atasözleri, *Turkish Studies* (Elektronik), 2018

Volkan KARAGÖZLÜ, Necâtî'nin Bir İçim Su Olan Gazelinin Açıklanması, Nevşehir 2021

İlyas KAYAOKAY, Necâtî Bey'in Gazellerine Yapılan Tahmisler, Manisa, 2018

Mine MENGİ, Necâtî'nin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı, *Erdem* dergisi, Cilt 2, Sayı 4, 1 Ocak 1986

Hilal NAYİR EKİNCİ, Divan Şiirinde Ateş, Doktora Tezi, Adana, 2016

Semiha ŞENTÜRK, Ölümünün 30. Yılında Şiirine Dünyaları Sığdıran Şair: Behçet Necatigil, 2009

Ali Nihat TARLAN, *Fuzulî Divanı Şerhi*, PDF

Ali Nihat TARLAN, *Necati Beg Divanı*, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1997

Tuncay TÜRK BEN, Necâtî Bey'in “Senün” Redifli Gazelinin Şerhi, 2015

Kemal YAVUZ – Orhan YAVUZ, Muhibbî Dîvânı: Bütün Şiirleri: Kânûnî Sultan Süleyman, 2 cilt, 2016, PDF

Hatice YERLİKAYA, Necati'nin “Gelür” Redifli Gazeli ve Muhibbi'nin Bu Şiire Yazdığı Bir Nazirenin Tahlili, 2020

KIZIL ORDU KOROSU'NUN "GÖR" DEDİKLERİ

Sevil AVŞAR

Geçtiğimiz yüzyılın kahramanlarından Kızıl Ordu Korosu, Sanayi Devrimi'nin tanımladığı sanatı o kadar iyi icra ediyordu ki... Estetik kavramını değiştirmişlerdi ama söyledikleri şarkıların, marşların hepsi savaşa kutsal mânâlar yükleyen cümlelermiş meğer. Sanayi Devrimi'nin son kahramanları ne kadar utanılacak bir şey yaptıklarının farkında mıydı acaba? Belki de bilinçli yapılıyordu bu. En kârlı iktisadi alan olan silah sanayisinin çarkları dönmeye devam etmeliydi çünkü. Ne kadar utanç verici bir olgu olduğunu fark edememiş bir de alkışlamışız sanat yapıyorlar diye. Enformasyon Devrimi yaşadığımız son yüzyılda hep utanılacak şeyler yapıldığını ve bunların tarihte hiç olmadığı kadar kutsallaştırıldığını görmemizi sağladı. Cep telefonu ekranı yetti ne olup bittiğini anlamamız için.

"Millet" kavramıyla cilâlanmış Sanayi Devrimi'nin savunulacak bir yanı kalmamıştı ama dikkat! "Vatandaş" değil "TÜKETİCİ" başrolde olacak şimdi millet kavramının yerine etnik kimlik, dini kimlik, cemaatler vb. küçük birimleri koyarak savaşların sürmesini istiyor "EGEMENLER". Enformasyon Devrimi'ni gerçekleştirenler tek ihtiyaçlarının tüketici bulmak olduğunu biliyorlardı. Sivil tüketiciler ve orduların talepleri yetecki imparatorluklarının sürmesi için. Birinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı gibi birbirleriyle yaptıkları savaşların ekonomik olmadığını anlamış ve savaşları da ihraç etmişlerdi. Kendileri savaşmıyor, dünyanın çeşitli bölgelerinde küçük grupların birbirleriyle savaşmasını sağlayarak iktidarlarını pekiştiriyorlar şimdi.

Aklın alamayacağı miktarda son teknoloji harikası gerçek ya da sanal mal üretiliyor. Bunların pazarlanması ortak değerleri olan grupların bir araya getirilmesiyle mümkün. Tüketici olamayacak gruplara silah sanayisi hizmet ederken, sivil tüketiciler olağanüstü etkili yöntemler kullanan reklamcılar sayesinde kısıkrak yakalanıyor, çark hızla dönerken tüketiciler savaşları finanse ediyorlar. Savaşların masrafı ülkelerin kendi bütçelerinden değil her çeşit malın alıcısı olan tüketicilerden tahsil ediliyor.

Çok kısa bir zaman sonra devâsâ büyüklükte ordular beslemenin rantabl olmadığını fark ederek orduları lağvedecek ülkeler. Çünkü yeni çağın savaşları virüslerle ya da çiplerle yapılacak. Sanal dünyanın savaşları da sanal olacaktı elbette. Pekin'den Batı ülkelerinden birine yapılacak bir siber saldırı ülkenin tüm elektronik sistemini, ülke ekonomisini, varolma gerekçesini çökertebilir. Irkların genetik özelliklerine yönelik virüslerle hedeflenen ülkelerden istenen sayıda insan yok edilebilir. Korona virüsünün dünyayı nasıl salladığına bakarsak söylenenler hiç de mantık dışı değildir.

Gençlerimiz bilgisayar oyunlarının ya da ekrandaki oyuncakların başından kalkabilseler, kendilerinin kim olduğunu anlayıp yeni dünyada kimlerin sanatçı, kimlerin şarlatan; kimlerin yönetici, kimlerin parya olduğunu göreceklerdi. Şu anda kendilerinin ne kadar boşlukta olduklarını bile fark edemeyecek bir durumdalar.

Ben o kadar küçük yaşta başladım ki okumaya. Meselâ Suç ve Ceza, Harp ve Sulh, Babalar ve Oğullar'ı vb. ortaokul birinci sınıfta okumuştum. Ortaokul bittiğinde bütün klasikler okunmuştu. Bu durum BEN olmamı sağlamıştı. İyi miydi, kötü müydü kestiremiyorum ama şunu biliyorum, bu donanımla asla sanal dünyanın bir parçası olmayacaktım. Bu yazıya cep telefonumdan (1 yıl önce alındı) Kızıl Ordu'yu dinlerken

KİTAP VE OKUMA ÜZERİNE 15 AFORİZMA

Mehmet Akif TUTUMLU

1. Okuma edimini tek yönlü amaçlara (diploma, unvan, statü) hasredenlere, Allah akıl vermiş, *fikir vermemiş*.
2. Dünya'dan daha güzel okunacak bir kitap bilen var mı?
3. *Descartes, Shopenhauer, Kraus* gibi filozof ve yazarlar, *okumayı iş edinen* kimseleri kınarlar. Bizden daha geriler! Biz kimliği değil, salt kişiliği geliştiren okumaları da gereksiz sayıyoruz.
4. "*Kitaplar, bizi bir felaket gibi etkilemelidir*" diyor, bir aforizmasında Kafka. Bizi anlatmış. Biz de *beyin gelişimi felaketinden* korunmak için kaçabildiğimiz kadar kaçıyoruz okumaktan!
5. Üniversiteyi bitirdim; çünkü *okumama yeteneğimi* geliştirmek istiyordum.
6. Sayfa hışırtısı ile kaval sesi arasında ters bir orantı vardır.
7. İnsanın yerini kitaba, kitabın yerini insana kaptırmayın.
8. Kitapçıl olmayın, kitapsız hiç olmayın!
9. Kitaplara sığınanları anlayın lütfen: Siz hiç insanı üzen, en sevdiği anda onu terk edip yalnızlığa gömen kitap gördünüz mü hiç?
10. Söz alma histerisine tutulup, okura söz hakkı tanımayan yazarın kitabını hemen paketleyin lütfen: İlk rastladığınız düşünme fukarası birine hediye etmek üzere.
11. Büyük yazarla büyük okur aynı kişide birleşmez; öyle olsaydı, eline aldığı hiçbir kitabı bitirmeden bırakmazdı Goethe.
12. Ey okur, bol kaynakçalı-sıfır fikriyatlı akademik metinleri okumaya kalkma; onlar *seninçün* yazılmamıştır.
13. Sevdiğiniz insanlara sevdiğiniz kitapları *ödünç* vermeyin.
14. Kitapsız adamın son sözünü, kelimeleri yerine, yumrukları söyler.
15. *Okurluk metinden yazarlık metne* terfi edememiş okurda *kültürel gelişim bozukluğu* var demektir.

başladım ama sanal dünyanın bir parçası değildim. Müzik dinlerken kanlı canlı, düşünen bir insandım. Sanal birisi değil.

Egemenler sanatın her türünü anlamsız kılacak yeni yeni oyuncaklar üretilip insanların boşluk duygusunu daha fazla hissetmelerini sağlamaya çalışıyorlar. Raskolnikof, Mişkin, Anna Karenina, Madame Bovary vb. kahramanlar dünyayı, insanları anlamamızı, anlamlandırabilmemizi sağlıyorlardı. Şimdi dünyayı ve yaşananları anlatabilecek hiçbir kahramanımız kalmadı. Şu anda çocuklarımızın; yok, yok hepimizin sanal kahramanları, sanal arkadaşları var. Nasıl kurtulabileceğimizi söyleyecek kanlı canlı bir kahramana ihtiyacımız var ama o da yok...

Trajedî bu! Ne Acı!

24 Aralık 2022

AŞK BİR ÇUKUR

III.

Aşk bir çukur sevdiğim
Suyun göle, denize, okyanusa dönüştüğü
Tohumun güle, gülün bülbüle
Dediği belki dalganın kıyıya
Dağın buluta, bulutun yağmura
Sarılması belki bebeğin annesine
Aşk bir çukur sevdiğim
Belki çapalanan toprak, ekilen tohum
Yaslanıp bir ağaca yumduğun öğle uykusu
Çorbana bandığın ekmeğin tuzu
Yoksulun gece son sigarası penceredeki
Dumanı belki gecekonduların
Gri siyah arası gölgeli sabahın
Kör karanlığında işe gitmek için bir yokuşu çıkar gibi
Otoban kenarında servis bekleyen elinde poşet işçi belki
Beyaz yakalının yüksek plazada seyrettiği çatılar
Akşamında şehrin çukurunda evine doğru saydığı duraklar
-döndüm, sizi doğru durakta indireceğim-
Sattığı çiçeği biçimsiz tutan çingeneler
Sınırları yokken dünyanın insanlığın arısı çingeneler
Gökyüzünde kaybolan bir uçan balon
Tüm çabalarına rağmen camları anlamayan sinek
Avcısına ölümünün mutluluk getireceğini bilmeyen
bir ördek
Gölde yüzen bir kuru yaprak
Sükûnet, birazcık
Senin yüzün, gülüşün belki aşk
Yüzündeki çukur sevdiğim
Ormanda hışırdaması dalların
Rüzgârla gelen deniz kokusu
Aaaaaşk bir çukur sevdiğim
Aşk sensin sevdiğim, yürüyüşün, 'Mahir' deyişin
Adımı ilk kezmiş gibi ve gerçekten duyuşum
Savaş nedir bilmeyen çocuğun sığmaktaki korkusu
Ölecek olan insanı öldüren insan belki
İran'da kadının saçlarının özgürlüğü
Uğruna dövüştüğü, çıkardığı başörtüsü
Aşk bir çukur kalbimin sahibi
İnsanlığın beraber söyleyeceği, vaz geçmeyeceği
umut türküsü
Aşk bir çukur sevdiğim
O güzel yüzünün gülüşü

EKSİK OLMA HİÇ

Olmayınca hayatımda sen
Yıkılıyor tüm duvarlarım

KIŞI BEKLERKEN

kahkahaların şakrak, bir lotus çiçeği
aden bahçeleri kirpiklerinde salıncak
yüzün ki şarkı, dinlenir göz kulağıyla
dünya sana kâm alma durağı, ne iyi
mutluluk mu dendi? yıkılmakta sende
kirazların yediveren, bir tuhaf bereketli

benim koynumda bin yıllık sıkıntı kolyesi
şafaklar şakaklarıma ateş koşmakta
kalkışsam okumaya ne vakit, aşk bir yitik yazı
sevilmek uzak kalmış benden, kalbim mu ülkesi: batık!
sorularımsın, çalışmadığım yerlerden çıkmakta
ısrar büyütmeğdesin. belli ki sınıfta kalmacak
bulmak denen sınavda, çözemem yüzümü artık!

de ki: gönencimden bir katrecik de sana vereyim
bende kedere yeminli bir hava var bir kere
güneşi yağmur kılsan da geceme, bir şey değişmez
ne başımdan duman eksilir, ne cayar bağ-
bozumlarından şuramdaki şizofren mevsim.
bekleyene gecikirsen cümle şaraplarım yere dökülür!

hiçbir şey baki değil bunu bil, güvendiklerine kar yağabilir
uzak değil kış, ikimize de aynı hızla yaklaşmakta
uzadıkça kısalan saçlarından anlıyorum bunu
daha uzaklaşma ulaşma mesafemden. geçiyor gençlik. dur!

GÖLGEN UZAK DÜŞÜYOR KALBİME

Evler düşünüyorum evler içinde
Çatısı bol güneşli, yağmurlu
Anılarla örülmüş penceresi bol ışıklı
Bakıyorum
Gölgen uzak düşüyor kalbime.

Ne zaman hayalim değse hayaline
Büyük kapıları açılır sevdanın
Yürürüm, yürürüm ne yana baksam
Ayrılığın buzdan uğultusu
Evimin her köşesinde.

Varsın güneş ısıtmasını
Bu yolculukta تنها düşsün sevdamız
İçimde büyüsün güzel çiçekler
Yeter ki tarumar edilmesin
Boynu bükük kalmasın ağaçların.

Gizli bir düş gibi açıyor güneş
Elimi uzatsam yanımdasın
Işık oluyor bakışın karanlığıma
Bakıyorum
Gölgen uzak düşüyor kalbime.

MODERN TÜRK ŞİİRİNDE YENİ BİR YER

Yeprem TÜRK

Doksanlarda ortaya çıkan 'İslamcı Şiir, Laik Şiir' atışması artık kabak tadı veriyor. Belki de şiiri bu konum içinde koşullandırmanın pek bir anlamı yok. İslamcı şiir, sınavını en çok laik şiire karşı verdi. Laik şiir karşısında sınanan bir İslamcı şiir vardı. İslamcı şiir, Türk şiir eleştirisindeki yerini bu çatışmadan elde etti.

Türk şiiri bugün 'Dini ve Laik Olan' bağlamında değil, dini ve ontolojik olan ayrımında saf tutuyor. Burası bize neyi söyler. Öncelikle Türk şiirinde ideolojilerin bittiğini gösterir. Diğer yandan Türk şiiri başka coğrafi kutupların etkin davranış kalıp ve modellerinden kurtulmak istiyor. Kendi merkezli ontik bir yorum ve içerik kazanmaya çalışıyor. Belki de bilmiyorum bir dünya kavgasına giriyordur.

Sanırım bu iyidir ve güzeldir. Türk şiiri, ideolojilerin daha bir altındaki derinlikte nefes alacak.

İnanmazsınız sağcılık ve solculuk Türk şiirinde hâlâ sürüyor. Sağcılık Türkiye'de toplana dağıla son haliyle İslamcılığa vardı. Demokrat Parti sağcılarının ilk toplama alanıydı, hakeza ANAP'la ikinci kez toplandı sağcılar. Üçüncü toplama Ak Parti zamanında sağcılarının İslamcılığa evrilmesiyle oldu. Göreceğiz, İslamcılık ne olmaya doğru ilerleyecek, ilerleyen yıllarda.

Açıkçası 'laik şiir' anlayışı ve mücadelesi geride kalmıştır. Laiklik, Fransız ihtilalinden sonra rüzgârı arkasına alan bir kelime. Ve bu 'laiklik' dünya şiir sanatında Fransız şiirini öne çıkarmıştı. Bugün hâlâ modern şiirin temelleri olarak tutulmaya çalışılan isimler Mallarmé, Rimbaud, Baudelaire gibi isimler laikliğin huruç ettiği Fransa'dan. Oysa bugün laiklik, yerini epeydir ontolojiye bırakmış görünüyor. Bu kez de modern Batı şiirinin temelleri olarak Alman şair isimler öne çıktı. Örneğin Hölderlin. Ve bunun karşısı olarak Ezra Pound.

Türk şiirinde Fransız estetiği etkisi tarih oldu gibi. Belki bu tarih olmanın, silikleşmenin II. Yeni şiirine bir yansıması olacaktır. Şimdilik ortalık sisli olduğu için bunu tam görmek mümkün değil. Aklımız bize biraz daha beklememiz gerektiğini söylüyor.

Ontoloji için ontığın yorumları, fıkıhları diyebiliriz. Türk şiirinde din ile ontik olan arasında bir savaş yoktur. Yunus, bu ilkeyi şiirine deneyimleyerek yedirmiştir. Din ile derdi olan şey ontolojik yığıntılardır.

Bugün ontolojik yorumlar neredeyse mezhep haline gelmiştir. Bunlar arasında öne çıkarsa Alman mezhebidir.

Dünya şiir piyasasında da zaten laik olanın tasallutu ontolojik sanat anlayışına geçti. Örneğin Ezra Pound'a; Hölderlin kadar reklam, yayılma ve duyulma imkânı vermez. Çünkü Hölderlin Kierkegaard'ı göz önünde tutup söylersek felsefi bir şair. Yani şiirini ontolojik birikimi yorumlamada kullanmış. Hölderlin'in Tanrı'sı dini bir Tanrı değil felsefi bir Tanrı'dır. Oysa Pound şiirinde 'dinin' etkinlik alanı oldukça derindir. Ve bundan dolayıdır Pound'un etrafında aslında ontolojik sanatın bir çevrelemesi vardır. Modern sanat piyasası, Ortaçağ dinsel Avrupa'nın aksine, Tanrı fikrinden tutun hayat düzlemine kadar ontolojik eserler sahasıdır. Ve Heidegger; Hölderlin gibi ontik olanın peşinde koşan bir şairi boş yere kendisine mürşit kılmıyor. Ontolojik sanat pazarını tahkim ediyor. Bu piyasada saf ontolojik olmayan esere yaşam ve dolaşım hakkı yoktur. Pound da, T. S. Eliot da bu kısıtlamadan, ontolojik faşizantlıktan payını almıştır.

Elif FİRUZİ

OTLARLA ZAMAN ÜSTÜNE BİR SÖYLEŞİ

I
bakışlarım otları süzüyor
geçit vermek istemeyen tavırlarımı
önemsiz görünen duruşlarıyla
önüme koydukları çelişkiyi
örgütledikleri sessiz direnişi

otların arasında biriken nedir?
nemli ve soluk nefesi zamanın
beni burada duraksatan yaşantının merakıyla
sesimi azaltıp sokuluyorum
kalın ve geçimsiz örtüsü altına
puslu otların

II
burada, bir deniz kıyısında
Tatar kırlarını anımsamak nasıl tuhafsa
bizim varlığımız da öyledir
geçip gidene aldırmaşımız
güçlü kılıyor bizi ve cazibemizi büyütüyor kuytuluklar
(*alımlı şeylere çabuk veda et, diyor Beckett*)
sen aldaniyorsun orada durarak
geçmiş zamandan bir iz arıyorsun kendin için, bir fisiltı
uzakta silikleşen suyun bir diyeceği olmalı..
yanı başımızda dikilen dilsiz yabancı
bizi kıskanıp duruyorsun
yanıp tutuşuyorsun gizimizi emmek için
orada, otların arasında biriken nedir?

III
yaz geçti, yangın dindi, rüzgâr sus
çırçıplak çalılara döndü fundalıklar, çırçıplak ve içe dönük
kendi kuytusunu koruyan otlar
aheste bir serinlik içindeler

Kemal BAYRAKÇI

DÜNYA KUCAĞINDA TOMURCUK

Anneme

Yüreğini hohlarsın çiğirim avcuna
hayat çılgılığında milat nefesin
nüfusundan düşmeden cismimi kâinat
silinmez içimdeki aynadan buğusu.

Gözlerinin billurundan içtiğim iksir
kendine bağlayan bir tanrı sesin
gülün ruhumda kök boya solmaz
çatlamış bir nar gibi güler kokusu.

Dünya kucagında tomurcuk
süpürür acılarını gülüşünün altosu
kalbinde kurulmuş bir orkestra
kanıma örülür notaların dokusu.

08.05.2011

Tahir Musa CEYLAN

HİMALAYA'DA ÇİÇEKLER

Dört yüz yılda bir açan Himalaya'da çiçekler
Zor gelmedi az geldi topladığım
Ben bu insanlığın dağcısıyım
Şahittir dağlardan buz sağarak yaptığım sütler

Ruhlar taşlar kadar kalın, sular ruhtan ince
Yaşadığım yer intihar ormanları
Ben bu dünyanın demircisiyim, öleceğim
Yer Genç Osman Odası, Anemas Zindanları

İcat edilmemiş rüyalar görüyorum
Doğup kalıyorum alacakaranlık zamanların uykusunda
Evrene taş ustası diye atılmışım, herkes granit
Kuars, tek canlı ben, insan yontuyorum sokaklarda

Çingene prensesi Adile, kazma diş Saniye
Hepsine çekiç, kendime kılıç salladım yetmişimde
Olur öyle, çocukluğum gelince yine bayram
Olurum, her bayram kafamda bir yuvarlak bahçe

Necati ALBAYRAK

BELLİ BELİRSİZ

tutup elinden
dansa çağırın rüzgâr
belli belirsiz

uğuldayan gökyüzü
tedirgin göçmen kuşlar

titriyor gölgen
bahçendeki çiçekler
üşürse diye

karanlıkta açarken
yıldızlar köksüz lotus

kırılsa düğme
kalbin soğuk kışlara
işlese gene

göğsüne iliklenmiş
derin geceye rağmen

geçer kendinden
unutur ışığını
ah yüzünde ay

sabahlara incelik
güneş ancak öyle tam

kanına düşen
cemreyle gözlerinden
bir kadim yağmur

sevinçten mi ağlamak
deniz avuçlarında

Ozan ÖZTEPE

MEMLEKETİMDEN İSYAN MANZARALARI - XCVI

HİPOTERMİ

Vücudumuzda dolanır şubatın eli
bir bir çıkarır giysilerimizi
Karanlığa karşı çıplaklığımızı
bir Ay görür bir de meleklerimiz
Meriç'in bittiği yerde

Gecenin nabzı hızlandıkça
yavaşlar soluk alışverişlerimiz
Çiy etimize yapışır
yüzümüz hızla eskir
Meriç'in bittiği yerde

Küçülür İpsala silüeti
damı, bacası göğe belenin
Kasıldıkça vücut
suya karışır lime lime
Meriç'in bittiği yerde

Tez yoklar damarı soğuk kan
Gıcırdayan dişler
birbirini kırar
Yorulur sonunda can
Meriç'in bittiği yerde

Kapattık gözlerimizi
Gerek yok eceli görmeye
Bu gece, ya ölü geçeriz sınırı
ya diri
Meriç'in bittiği yerde

Atnan BAŞKESEN

EY NEDEN GELDİK?

Bu dünyada emanet yok
Elden ele geçen bir kül sadece
Bu dünyadan gitmeyi anladık
Çün geldiler bir kez, gidecekler
Ey neden geldik?
Öyle uzun bin sonsuzluk ki
Biz yalnız kısasını bilirdik

Arkamızda yanmış sözcükler
Anıt bir hüznün bırakıyordu geçmişe
Ömrümüze yığılan gülümsemeler
Mülkiyetimize geçiremeden
Dağıtılıyordu bizden sonra başkalarına
Zamanın ürpertisinde
Yarım bıraktığımız adımlarımızı
Başkalarına giydirmekteydi sonradan zaman

HALİL ŞAHAN'DAN 'TEK ŞİİR' YAZILARI

Hüseyin PEKER

Halil Şahan'ı hepimiz "*Sevgili Halil Kardeş, Yusuf Atılgan'ın Mektupları*" kitabından hatırlarız. Muğla'nın Ula kasabasında öğretmen olarak görev yaptığı sıralarda, bir dostunun aracılığıyla "Aylak Adam, Anayurt Oteli" 'nin unutulmaz yazarı Yusuf Atılgan'la tanışan Halil Şahan, onunla dostluğunu mektupla ve yüz yüze, yaşadığı dönemde sürdürdü. 1944 Balıkesir doğumlu yazarımız, öğretmen okulunun ardından Eğitim Enstitüsünü bitirip Manisa-Saruhanlı'da ilk öğretmenlik deneyimine başladı. 1968'de ilk yazısı Salim Şengil'in çıkardığı '*Dost*' dergisinde yayınlanan Şahan, daha sonrası dönemin önemli dergileri arasında sayılan *Varlık, Soyut, Yeni Ufuklar, Türk Dili* dergilerinde yazı yayımladı.

1974'de atandığı Manisa'nın Hacır Rahmanlı beldesinde Yusuf Atılgan'la dostluğu daha da pekişti. Ondan çağa uygun yazımsal beceriler konusunda bilgiler edindi. Atılgan yazarlığı anında iyi bir çiftçiydi de. Onunla yazını ve yazım kuramları konusunda bilgilerini genişletti. Halil Şahan, 1994 yılında öğretmenlik görevinden emekli olduğundan beri, Balıkesir'de yalnız yaşıyor. Biri Manisa'da görevli, diğeri yurtdışında olan iki oğlundan başka kimsesi olmayan yazarımız, o günden bu yana üç gençlik kitabı yayınladı. Üç yıldır da dergilerde kesintisiz şiir ve öykü incelemeleri yazmayı sürdürüyor.

2022'nin son günlerinde 22 adedi *Akatalpa* dergisinde yer almış şiir yazılarından oluşan bir kitap yayımladı. Alt başlığı "Şiir Yazıları" olan "Tek Şiir" başlıklı bu kitap, Karacaoğlan'dan günümüze 25 şairin birer şiirinin incelenmesinden oluşuyor.

Kitabın önsözünde, "okurlarım, incelemelerimdeki bazı durumların rastlantı olmadığını bilmeliler" tespitini bilerek hatırlatıyor. Yazılarında başka yazarlara gönderme yapılmadığına, oradan buradan alıntı bulunmadığına, çağımızda etkili olmuş kuramların adı bile anılmadığına dikkat çekiliyor. Çünkü Halil Şahan'ın tek güvendiği şey sezgi gücüdür. Uzun yıllar içinde toparladığı, donanımını teşkil eden birikimlerin yol göstericisi olduğuna tanıklık etmemiz isteniyor.

Gene Halil Şahan'da dikkat çeken bir diğer husus da önsözde güvenerek aktardığı gibi nesnel olmaya çabalamaması. Nesnellighin yaratıcı gücü kısırlaştırdığına inandığını söylüyor. Tıpkı Ataç da Memet Fuat, Mehmet H. Doğan'da, günümüz eleştirmenlerinin başarısında payı olan öznellik burada da kendini gösteriyor. Belli ölçülerde taşkınlık yaratmayan bir özneliğin eleştirme gücünü daha iyi yansıttığı, esere farkındalık kazandırdığı bilinen bir şey. Şahan'da kendi öznel bakışını böyle bir savunmayla öne çıkarıyor.

Tek Şiir kitabında öne çıkarılan, şairin öteki şiirlerine uzanılmayan bir yönü yaşatması. Değerlendirmelerde şairin tek şiiri dışına çıkılmadan, şiirdeki derinliklere daha doğru yolda, keskin ve müspet sonuçlarla yaklaşıldığını savunuyor yazarımız. Şahan, kitabındaki yazılar toplamı için şu hatırlatmayı yapmayı da ihmal etmiyor: "Asıl zor olan tek bir şiirin kılcal damarlarına kadar girerek onun estetiğini yüze çıkarmaktır."

Süreyya Berfe, Mehmet Mümtaz Tuzcu, Hüseyin Ferhad, Osman Serhat Erkekli, Didem Madak, Arife Kalender, Hüseyin Yurttaş, Ali Özgür Özkarcı... gibi günümüz şiirine mal olmuş isimlerin birer şiirlerinin incelenmesinin yanı sıra, Karacaoğlan, Faruk Nafiz Çamlıbel, Melih Cevdet Anday,

Erdoğan DİNÇER

KİVİ BİR İLİŞKİDİR

uykudayken geceleri. hatırlıyorum
sigara dumanından kuş yuvası
masanın çapraz iki ayağı nietzsche'nin bıyıkları
ağzını kapatıyor üst dudağını sevmemiş olabilir
ayten konuşuyorken uçuşuyor dudakları
bir biçim ilk belirlediğinde çizgisel

burada herkes bahçesine kivi ekiyor
kivi büyürken topraktaki tüm suyu çekiyor
ve şeylere sarılıyor. uzuvlara belirlenmemiş
havada asılı. verilmiş. insanla bitki arasında
süregelen açıklıkta. kendimi kaybettim
eski bir zanaatçı bu dedemden öğrendim
ellerim büyüdükçe işler yolunda gitmedi
hatırlıyorum. gazete kâğıtlarından hamur
yumuk yumuk biçimler. o biçimlerle oynuyorum
öyle değil öyle değil! kâğıt terbiyecisi
bir biçim kendi biçimini arıyorsa
bir bornoz sarkıyor kapının üstünden
kahverengi ve ince tüylü bir hayvan gibi
kivi kesiyorum. keyfi. yeşil. kivi bir ilişkidir
öper insanı ağzından. indikçe aşağılara
küçül küçül küçülerek. otların arasında
gezindiğimi de söyleyebilirim
sınırlanmamış istilacı. nietzsche'nin bıyıkları
bir biçim olarak. sende de güzel durabilir

Ordu, 2022

Nahit Ulvi Akgün, Cevat Çapan gibi yakın ve daha önceki geçmişin ustalarından isimler de Türk Şiirinin panoramasını çizmemize yardımcı oluyor kitapta.

Yazılarının bir yerinde Şahan şöyle diyor: "Önce şiirin adını eşeleyeceğim. Şiirlerinin izleklerinin de anlatım inceliklerinin de bu adda odaklandığı kanısındayım. Diyebilirim ki, 'Pardon Seviyorum' adını çözümlmek 6 şiiri çözümlmeye eşdeğerde." Örnekte gördüğünüz gibi Şahan, incelediği şiirlerin her yakasına sessiz kalmıyor. Adından içindeki her türlü ayrıntısına kadar söylenecek şeyler buluyor. "Şiirde anlatımın bir çocuğun ağzından olmasının daha özel işlevleri var: Yaşama sevinci, sanatlı yollara başvurulmadan, neredeyse günlük konuşma söylemiyle giriveriyor şiire." Görüldüğü gibi sezginin doruk noktasında gelişen bu yazılar, edebiyat eleştirisine okur ve yazar olarak özenenlere, ilgi duyanlara bir anahtar olacak nitelikte.

Bir başvuru kitabı; günümüz şiirini yakın geçmişteki şiirimizle kıyaslı okumak yapmak isteyenlere, bir okuma ayracı gibi kitaplık kıyasına ilâştirecekleri bir eser *Tek Şiir*, damıtılmış ve arı bir Türkçeyle şiirin ana damarlarına okuru kavuşturan bir incelikli yapıt diyelim.

Halil Şahan, *Tek Şiir : Şiir Yazıları*, Klaros Yayınları, 2022, 118 sayfa.

Rabia DEVECİ

İNİP ACININ DALINDAN

anne kimseyi bekleme
gözü güç oyunlarında
aferin sıkıntısı çekiyor
tedarikine çıktı
kesiyor biçiyor
insanları kumaşları
senin canın cenderede

bu hüznün bitmez
yakın ters dönmüş bıçak
üstüne düştüm kanadım
uzaklar çatlak
orada da uzun yürünmez

herkes kendine bir yol yapсын
uzansın içine üşüdükçe
incelikler arasın
bulup hayata dikeceği
dirilteceği yeniden

acının dalında böyle asılı kalmazdım
acıların bu kadar aç çekerek
bitmiş olmasaydı
sus oldum çırpınışlarından

bitsin istedim bu işkence
yeri göğü doldurdu sesim
tanrı beni duydu
rüyalarım gel anne
bir daha öpeceğim seni
bir daha
inip acının dalından

Gürün, 20 Mart - 27 Nisan 2022

Deniz SARITOP

ÖZGÜRLÜK RUHU

Ağaç tırmanıyor
dalından olgunlaşan meyveye.
Kimsenin boyu erişemiyor ağacın dalına.
Meyve için kuş olabilirim
ve konabilirim ağacın dalına.
Evet, işte bunun adına:
"Özgürlük Ruhu" derler.

Gökyüzü benimle ittifak kurmuş;
yaşamın tazeliği ile size her gün
biraz daha yakın duruyorum.
Her anlatımda, kelimelerin gücünü
insan aklına birer ok gibi
fırlatmak için, fikirler yay gibi
geriliyor.

Filiz KALKIŞIM ÇOLAK

SOBE

Ayazlarımda titreyen kirpiklerinin valsinden
şavkını belinden dolayan hasretlere
lâl olup damlayan aysın kuzeysin mavisin ...

Yeşil bakışlı tepelerin lacivert sürmelerinden harenir
elası düşlerin
Damlar salkım saçak pınarlarımızdan çırpınışlar
Dallarımızda filiz filiz buğulanışlar
Buluğ bir yıldız iner gökten çırılçıplak
İçer duldalarımızda ürperen damlacıklarını birikintilerimizin
Ah sen utancın körpe uçlarına başkaldıran nazensin
masumsun
Beli bükük kardelenlerce eğildiğimsin düşüşümsün
öpmelere doymadığım suretinde hayallendiğimsin
kendini kaybettiğimsin
Akar o haylaz yaz akşamlarından gurubun
kekik kokulu çayların en tenhalarında kıvrıldığı yerlere
sevişler
İncelir fecrin duraklayan tuvalinde dokunuşlar
Burnumuzda sabaha islendiğimiz söylemler
Vurulur yüz yüze geldiğimiz o anın gölgeye düşüşünde
güneşler
Ah yosun kınası yanan ellerinde küllerimizin
günberi kelebeğisin saydamsın
Ahenginde tiril tiril yamaçlarımızın meltem ayak perisin
hoşsun
Orman gülleri saçılan bakir koyların edasında
yüreğimden dalga dalga -gidişlerin küstahlığısın
küçük cesur sokuluşların ürkekliğisin-
Serçe tırnağı kırılan incinmişliğinde tenin
uçsuz bucaksız denizleri giyindiği
yankısı kızıl kıymık sürgünlerin geceliğinden sürülen
sessizliğisin

Daldırır ahrazlarına kanatlarını sineler
koyunda süzülürken gözleri gelinciklerin
Karışır bağartılarının kemankeş resitallerine öylesi
Yağar üzerimize ılık ılık gökkuşağı
Bir yalı çapkını akar geçer sırtından gecenin
Sızar kuytularına tortulanır zerre
Ah sen kurutulmuş vaveylaların ıslaklığında haylazsın safsın
Yanık vakitler yırtılan sayıklayışların
kozasından dökülen perdesiz rüyaların kızısın kızılıcsısın
Bırakır dudaklarımızın kıpırtılarından larvalarını
derinliğimize yakamozlar
Çeker yüzünden ellerini kuşlar
Boşalır huzmelerinden şafak
Sobelenir kucağımızda sere serpe sevda

Ah sen bembeyaz gelinliğini
köpük köpük baharların kenarlarında bırakan çağlayışların
körpe suyusun ürpertisine karıştığımın ışıyışsın...

ÖNYARGILARIN DOKUNULMAZLIĞI

Halil ŞAHAN

KORKTUĞUM ŞEY *

*Gün çekildi pencerelerden;
Aynalar baştan başa تنها.
Ses gelmez oldu bahçelerden,
Gök kubbesi döndü siyaha.*

*Sular kesildi çeşmelerden;
Nerden dolacak bu tas nerden,
Nergislerin açtığı yerden
Ey kuş uçurtmayan ejderha?*

*Ne yardan geçilir, ne serden;
Korkuyorum bu gecelerden.
Bel bağladığım tepelerden
Gün doğmuyabilir bir daha.*

Cahit Sıtkı Tarancı

“Korktuğum Şey” şiiri için Turgut Uyar, “Türkçenin yapı ve duygululuk bakımından en güzel şiirlerinden biridir” (***) diyor. Hemen ardından, “otantik” olduğundan da dem vuruyor, ama çok geçmeden “bir parça Fransız zarafeti” taşıdığını söylüyor. Gerçi yazısının gerisinde, bazı eleştirilerde bulunmuyor değil, örneğin yenilik taşımadığı gibi, ama ona başarısız bir şiir demeye kalemi varmıyor.

Cahit Sıtkı, genel kabul görmüş, tartışılmazlık kazanmış bir şairdir. Şiir toplamına bakıldığında bu doğrudur. Oysa incelenen “manzume” nin gerçek bir şiir olup olmadığı kuşkuludur. Elbette bana göre.

Evet, “Korktuğum Şey” şiirsellik sayılan bazı öğeler taşıyor değil. Örneğin ölçü ve uyak gibi. 9’luk hece ölçüsüyle yazılmıştır. Uyakları: pencerelerden, تنها, bahçelerden, siyaha / çeşmelerden, nerden, yerden ejderha / serden, gecedden, tepelerden, daha.

Ama ben bunların “Korktuğum Şey” i şiir yapmaya yettiği kanısında değilim. Zaten onlar koşuk’a (manzume) özgüdür. Kaldı ki bu şiiri asıl yaralayanlar da onlar, diyesim uyak ve ölçü kaygısı. O tutum metni yapmacıklaştırıp sığlaştırıyor.

Şimdi şiire yakından bakalım:

*“Gün çekildi pencerelerden;
Aynalar baştan başa تنها.”*

Anlaşıldığına göre, vakit akşam ve gün batmak üzere. Ev içlerinde aynalara bakılacak durum kalmamış.

Ortaya konan görüntülerde Turgut Uyar’ın belirttiği gibi ne yenilik var ne de yüreğe dokunan bir nitelik. Ayrıca birinci dizeyle ikinci dize noktalı virgülle (;) bağlanmış; ki aralarında nedensellik ilişkisi söz konusu. Ama söylemde bir yapaylık seziliyor. Akşamın dar vaktinde, geceye hazırlanma telaşı yaşanırken aynaya bakmanın âlemi ne? Gerçek yaşamı yansıtan bir olgu değil somutlanan. Yapmacık. O nedenle de okurda şiirsel bir algı yaratmıyor.

*“Ses gelmez oldu bahçelerden;
Gök kubbesi döndü siyaha.”*

Yukarıdaki dizelerde görüldüğü gibi, bir akşam görüntüsü daha oluşturuyor şairimiz. Bahçelerde sesler kesilmiş. Demek ki insanlar evlerine, börtü böcekler de inlerine çekilmişler. Gök kubbeSİ de siyaha dönmüş.

Üçüncü dizeyle dördüncü dize de noktalı virgülle (;) bağlanmış. Bu iki dize arasında da bir nedensellik söz konusu

gibi. Ama bir mantık uyumsuzluğu da var bence. Gök kubbenin siyaha dönüşmesi, bahçelerden ses gelmemesine bağlanıyor. Aslında doğru olan tersi.

Belirtmeye çalıştığım aksaklıkların nedeni ne peki?

Bunun nedeni uyak ve ölçüyü denk düşürme kaygısı. Özellikle uyak çabası: “pencerelerden / bahçelerden ; تنها/ siyaha” düzenegini yaratabilmek için şiirin içeriğini de söylemini de umursamamış şairimiz. Nerdeyse şiirsellikten vazgeçmiş.

İlk dördünlüğün son dizesinde “gök kubbesi” sözü geçiyor. O söz aslında “gök kubbe” dir. Sondaki tamlanan ekinin olmaması gerekir. Elbette şairimizin Türkçeyi gerektiği gibi bilmediğini söylemek istemiyorum. O fazlalığın tek nedeni ölçüyü (vezin) denk düşürmek.

Tamam, tamlanan ekiyle ölçü denkleme, ama söylem zedelenmiş. Bu da şiirselliğe zarar vermiş. Çünkü bunda da çok belirgin bir yapmacıklık seziliyor.

İkinci dördünlüğün ilk dizesinde, “çeşmelerden suların kesildiği” söyleniyor. Bu, n’oldu ki sorusunu akla getiriyor hemen. Sanırım sıkıntı, hatta felaket ortamı yaratmak istemiş şairimiz. İyi de, bu sular durup dururken mi kesildi?

Okur olarak düşünüyorum: Bu, Tanrıdan mı kaynaklanan bir olgu, yoksa Belediyeden mi? Bu kuşularım olmasaydı belki şiire ulaşabilirdim.

İkinci dizeye geçiyorum: Bu dizede şairimizi ya da şiir kişisini oldukça kaygılı görüyoruz. Söz konusu kişi tasını dolduracak su bulamama endişesi içinde. Bu, içecek suyun kesildiğini düşündürüyor. Ama uzun sürmüyor bu endişe; ikinci dizede sorduğu soruya üçüncü dizede kendisi yanıt veriyor: Tasın “nergislerin açtığı yerden” dolacağını belirtiyor. Demek ki o uzamda (mekânda) su yalnızca çeşmelerde bulunmuyormuş, bahçede de varmış. Diyesim gerektiğinde bahçeden su sağlamak olanaklıymış.

Böylece şairimiz, amaçladığını sandığım felaket ortamını bizzat kendisi yıkıyor.

İkinci dördünlüğün dördüncü dizesi, bir okur olarak beni şiirsellikten uzak tuttu. O dizede bir sesleniş var. “Ey” diye başlıyor zaten. Şairimiz “kuş uçurtmayan bir ejderha” ya sesleniyor. Kimdir o ejderha? Orada işlevi nedir? Tamam, belki felaket ortamı yaratmak için metne katılmıştır, ama düşsel öğelerin de bir mantığı vardır yazınsal metinlerde.

Efendim, dördünlüğe bir kez daha bakınca, o “ejderha” nın “tenha” ve “siyaha” uyaklarına uydurulmak için oraya konuverdiği anlaşılıyor. Evet, seslerin şiirsel değeri vardır, ama abartıldığı kadar değil. Kaldı ki ses yalnızca uyakta şiirsel işlev yüklenmez.

Gelelim son dördünlüğe: Bence şairimizin gerçek şiire en yaklaştığı dördünlük bu. Hem içerik hem söyleyiş bakımından içtenlik taşıyor.

Şairimiz, canından da sevgilisinden de geçemiyor. Öte yandan gecedden de korkuyor. Bu korku, hem çocukluğu hem de karanlık geleceği düşündürüyor. Ayrıca şairimiz bir umarsızlık içinde de. Güvendiği güçlerden yardım gelmeyebileceği kuşkusunda.

“Korkuyorum bu gecelerden;

Bel bağladığım tepelerden;

Gün doğmuyabilir bir daha.”

Görüldüğü gibi üç dizesini aldığım bu bölümde, uyak ve ölçü, söylemi yapaylaştırmamış. Ayrıca yukarıya almadığım, “Ne yardan geçilir, ne serden;” dizesi, günlük konuşma dilinden alınma. Anlamı, çağrışımı zengin ve doğal ve de kolay alımlanabilecek nitelikte.

Üçüncü dizedeki “bel bağlamak” deyimini de öyle. Günlük dilin doğallığını ve içtenliğini taşıyor. Ayrıca bu deyim anlamca belirttiği “tepeler” sözcüğünü de eğretilemeye

YIKINTIYA GELİN OLMAK

Merhaba, bakır rengi hayatın görüntüsü
yaslanmışım efkârlı bir duvara
kara bir sır göğsümü çatlıyor
yarasıyla sevişen insanları tanıdım
bu dünyanın ağrısını yatağına taşıyordum
eteğine yapışmıştı yarınların kaygısı
ellerim hep uzak nehir...

Önümde sıralandı hep hata yokuşları
kendimin olmadığı bir kışta kendimi üşütürüm
düş kentinde ölüm vakti...

Ey bahar, güldüm, gül, bulandım hazan çiğine
yıkıntıya gelin oldum o gece
sesim tuz dağına ilişti
sessiz
dilsiz
derbeder
bir ateşin kızılığı içimde dalga dalga
gün kısaldı, karanlıklar uzandı, masallar ayaksızdı.

dönüştürüyor. Tepeler, güven duyulan, umut bağlanan güçler,
insanlar oluyor.

“Gün doğmayabilir bir daha” dizesi, hem gece korkusuyla
hem de ölüm endişesiyle yüklü. Sanırım şairimizin ya da şiir
kişimizin asıl korktukları da bunlar: Gecenin aydınlanmaması
ve ölümün gelivermesi.

İncelemesinde Turgut Uyar’ın da vurguladığı gibi, şairimiz
noktalama ve yazımda (imla) çok titiz. Ama yazım ve
noktalama anlayışlarının zaman içindeki bazı değişmelere
uğradığı göze çarpıyor. Örneğin ilk dizelerde ne..ne bağlacıyla
bağlanan tümceciklerin arasına gereksiz yere virgül konmuş.
Son dizelerde “doğmayabilir” sözcüğü “doğmayabilir” diye
yazılmış. Bunların şiirin şiirselliğine bir zararı yok elbette.

İçtenlikle belirtmek isterim ki, amacım ne Turgut Uyar’ı ne
de Cahit Sıtkı’yı eleştirmek. Amacım kutsallık derecesinde
yüceltilen şair ve şiirlere kuşkuyla yaklaşmak. Türk şiirinin
geleceği bakımından onları biraz eşelemek. Umarım amacımın
dışına çıkmamışındır.

* “Korktuğum Şey”, Cahit Sıtkı Tarancı’nın bir şiiri. Aşağıda
belirttiğim Turgut Uyar’ın kitabının 99. sayfasından.

** *Bir Şiirden*, İnceleme, Turgut Uyar, Ada Yayınları, 1982

Akatalpa notu: Halil Şahan ağabeyin hız kesmeden şiir yazılarına devam
etmesi bizleri çok sevindiriyor. Bu ilginç yazısını, itirazımızın olduğu yerler
bulunmasına rağmen, sevak yayımlıyoruz. Örneğin, “ejderha” sözcüğü
şiire, salt ‘uyaklara uydurulmak için konuverilmemiştir’, onun şiir
tarihimizde çok uzun bir hikâyesi vardır, vb. –*Akatalpa* adına RD

BAŞKASIZ

Şehre elleriyle girdi
Hiçbir nedeni yoktu, eskiden vardı
İki şeyin arasında, ikisi de değil
En iyiler sahipsiz, en iyi cümle yetim
Gece boyu camda kendine bakan perde
Şiire elleriyle girdi
Hamura elleriyle ve suya
-Ayna var, şimdi değil, hepsini sonra de
Daha iyi bir yeri anlat cennetten başka
Bütün sapa yollar otuyollardan çok
Akli olmayan korkuluk çevrili
Kâğıt üzerinde olup biteni ve
yabanıl kelimesini sev, bir de sankiyi
Kimi kalabalıktan uzakta
Kimi çolak
Kimi rüzgâr çıksa kendinden şüpheli
Başkasız
İnebilecekleri dağa hiç çıkmamış olanlar
Bir kişinin dört koltuğu kapladığı gece
Rüzgâr vuran yüzden daha güzel olan şey
O yüzü görmemdi

YALNIZ DUVAR

baktım gökyüzü yalnız duvar
sütünü sağıp gecenin, güne kattım
düş dökümünde
dağıldım

bahçem üşür, çiğ kalabalık
her dün yeni bir yaprak
boy veriyor uzaklar
yoruldum

bir boşluk yankılanıyor berilerde
posta kutum dolmuş, eksik pulu
çın çın küfleniyor ruhu
tükendim

biliyorum görmediğini
hissediyorum
duyar mı yalnızlığımı Tanrı
kendime varmam için
daha kaç durak beklemem gerek?

Kasım 2022

KISA ÖYKÜLER YA DA ŞİİRSEL METİNLER

Mehmet DÖNMEZ

TAŞKINLAR

İnsan afetlerinden döndüm yüzümü taşkınlara
Çamur zıpızpları ve kurbağalar güldü halime
Güneş açtı sonra
Kuruldum çamurlarda
Deniz uzak dediler insanlardan
Felaketlerine yakışırın ancak sen

TAKSONOMİ

(Rüyamda) lağım çukurlarında yaşıyor, borulardaki atık suların besleniyordum. Çıplaktım.
Günün birinde ayağım kement, yukarı çekti insanlar.
Yeni bir canlı keşfetmiş gibiydiler.
Yeryüzü çok aydınlıktı. -Gözlerim kamaştı-
Çocuk insanlar şaşkınlıkla; baktılar, zayıf uzun bacaklarımın, perdeli, geniş ayaklarımın: Yüzengillerden olabilemişim.
Öyle dediler.
Gillerden değilim, dedim.
Yalnızım.

YARAM

"Bitiyoruz..." diyor, karanlıktan gelen.
Biraz daha zaman istiyor yaşama istenci,
"biraz, sadece biraz başlamış olsaydık keşke bitmeden..."
Acı, kokuyor, isli puslu bir havadan çıkar gibi kokuyor.
Gördüğün o insanlar mum oldu, diyor. "Hem eriyor hem yanıyorlar."
Hani derler ya, hayatın ilk yirmi yılı yaşarsın, sonrası mumlaşma... Tepkiler azalır, duyarlılıklar biter, nöronların sinaptik boşlukları uzar da uzar, ulaşılmaz kıyıları olur bilincin... Bir budanma mevsimi olur yaşanan, yeni tomurcukların oluşmadığı uzun bir dormansi hali...
Konuşukça önemsiyor kendini yaram. Kabuk olsun artık diyorum, konuşuyor o!

AVOGADRO

Söyler misin Avogadro senle;
normal koşullarda mı
yoksa oda koşullarında mı
rastladık birbirimize?
Plazma olmadan önce, çok önce...
bulunur dediler; elbet bir bilen,
ve saldılar
varoluş,
kutsal fırlatılış,
oysa bulamadım! inandıramadım...
Higgs alanında kaldırdım kafamı göğe baktım
Sen olurken ben ölürken... →

Ahmet Şerif DOĞAN

İZ

*Dudağımda bıraktığın kürek izi
Seni hep hatırlatıyor bana...*

İnsanın içindeki hayvan uyanıyor
Mağaradan çıkarken sakladığımız derinimizden
Binler yıl ve yol yürüdük
Ve vardığımız nokta, bi kürek seviyesi kadar

İnanın sinirden gülüyorum şimdi
Deli yanım ağlıyor
Çaresizlik dediğimiz şey kanunların elleri kolları bağlaması
Ve gözlerin açık kalıp her şeyi izlemek zorunda bırakılması
Her şeyi, kötüye giden...

Kırbaç altındaki ata sarılan Nietzsche'ye
Ve devrilen at arabasının altına giren ekmek hırsız Jean
Valjean'a rağmen
Toplum değişmedi
Çünkü ahlak, yoksunları tarafından konuldu
Ve ilk onlar bozdu

İlk taşı çeken kalmadı altında binanın
Bir sözcüğünü değiştiren yasanın, kalmaz içeride tutuklu
dışarıda özgür

İnanın havasızlıktan değil insansızlıktan boğuluyorum
Yolda ilk gördüğüm köpeğin boynuna sarıldığımda
Huzur bulabiliyorum

Ve özür diliyorum insan olduğum için

ARAMIZDA DOLAŞAN CEHENNEM

Eğer hiçbir koz yoksa baştan çıkarıcının karşısında, ortaya kendini koyarsın en sonunda.
Son bir eldir bu.
Ve ne yazık ki, bu oyun da kaybedişler içindir.
İnsanlar arasında cehennemini bulursun. Cehennem hiç de uzak değildir; aramızda dolaşır.
Birden bire veya ağır ağır çıkagelir kapına.

Mehmet RAYMAN

GÜZ BİÇİMİ

yolun sonu sonbahar
gönlümün yaprakları dökülmüş gidiyor
çakıl sularından içtiğim gökyüzü
hep sabaha dayalı durur
içi kalaylı kazanlar
gözlerim su tutmaya başladı bile

andıkça çıkar
acı suların kırı
sandıkça büyür korkularım
elden düşme ceketin astarı
hiç ısıtmıyor sırtımı
güz havasına kalmış
düğün günü

kıs kıs geçen günler
çok uzak durun benden
bu çağrım size
acısına soyduğum yıllar
nazar ettiniz
söğüt yaprağı dilime

Nevzat KONŞER

BENİM DENİZLERİM

Bir balık gibi geçiyorum sulardan, sular uyuyor
orta yaşlı bir hüznün, demirden bir yalnızlık, bir gül
ölüp gidiyor gözlerim kök salıyor geçmişe
avuçlarımda fesleğen çiçekleri, denize döküyorum
deniz, sisli zamanlarım benim!

Vakit beni not et, yüzümde kaç eylül çiçeğini
soldurdu ömrüme taş döşeyen yılgınlık
sevgililer nerede, ıslık çalarak kirpiklerimde gezinen
zamanlar ve ruj ile çizdiğim koynumda
sarışın ve esmer, kül tadında ıslak
deniz, süslü zamanlarım benim!

Ayrıydık, yalnızdık, şansızdık bir milat olmaya
herkes gençliğini başka bir sokakta uyutup gitti
ilkyaz hep hatırımda, güllerle tanıştığım mevsim
annemden, babamdan, dostumdan aşırduğım
içime sarı yapraklı şiirler okuyup kaçan kim
kim turunçtan elleriyle göğsümdeki güzü açan
gün sürüyorum, gün bölüyorum, gün ölüyorum uykularda
bir rıhtım gibi diriliyorum her sabah!
deniz, sesli zamanlarım benim!

M. Mazhar ALPHAN

NOT DEFTERİ

Benim yaşamım
Tuttuğum not defteri
Yamuk yumuk kimi zaman düz kendime dik
Velhasıl dolmuş kaç yaşamımın hakkı var üzerinde
Kaç yeni açılmış kalem
Hamuru kaliteli kağıt
Cildi güzel zaman
Kalın hacimli ağır
Kaç kurdun dirisine işlenmiş
Yağmurda karda kışta
Kaçın kurası sözcükler
Anlatır şimdi neyi nasılı
Tuttuğum not defterinde
Bir akıcı yazılım hatası

Ekrem ACAR

VAKİT, KAPILARIN AÇILMA VAKTİDİR...

*“Yemin olsun sen bundan gaflet içindeydin. Ama
perdeni üstünden kaldırıverdik. Bugün gözün keskin
mi keskin.” (KAF, 22)*

gönlü halvetten
az kaldırmalı ya Rûmî
bu çorak gülistanlar ki
kendi bülbüllerini bekler
vakit yine o vakit

iyiyi de kötüyü de
birlikte okşamalısın ya Belhî
bu dudaklar ki
üfleme bekler mumları
vakit yine o vakit

hemi iyidir
hemi kötü içimiz
kâlûbelâdan beri
ya şah-ı maânî
hem berikinin kötüsü
iyisini bekler ötekinin
vakit yine o vakit

bunun için değimliydi
ya Mevlânâ
ardına değin
ayrı ayrı açılması kapılarının
göğün tüm katlarına
vakit yine o vakit

“her ne olursak olalım”
yine sendeyiz ya
ya şah-ı sufîyyun
ama bir kez de sen
selamlığıma uğra
vakit o vakit

FİLANCA EFLATUN II

sizi anlamaktan geliyorum filanca eflatun
gölge toplayıcısı kadın akşam sularıydı
indim civarınızda kuş uçmayan bir zaman

yıldızların orada ışık yontuyordunuz harflerden
dört köşe hüznün gölgeleri süpürdüm eteğimle
elimle koymuş gibi buldum kalbinizin ritmini

bunları bunları düşünüyorum ayın altında
daha ne sunar insan insana kırık hayat tasından
yusuvarlak sevincim oluyorsunuz gecede

bir anlık unutkanlığımıza geldi kırılmalığımız
otların şifasından sıkça bahsediyorum bu aralar
fesleğenler mi kuruttum mu, bağışlayın!

yeni bir yol edindim katlanmaya
dolaylarınızdan içime dolayıp büktüğüm

Muzaffer DEVELİ

ŞİİRDE YAŞA TAKILANLAR VE VESAİRELER

vesaireler:

yüzüne baktığım zaman utanıyorum dünyadan
doğduğumda öğretilmiş bir dilin egemenliği
bizim bütün sanrılarımız coğrafyamızdanmış
sahi biz birbirimizi de öldürebilirdik ortadoğuda filistin
askısı...

yüzüne baktığım zaman utanıyorum dünyadan
açlıktan ölen çocuklardan, yoksulluktan
çoğu şeylerden, savaşımlardan
içimizde avaz avaz bağırıyoruz
kendimizden bahsediyoruz hâlâ aynaların karşısında
süslenip
fotoğraflar çekiyoruz dünya yekpâre...

şiiirde yaşa takılanlar:
kedi dili ve edebiyatı,
kedice dili ve edebiyatı

Yayın Yönetmeni : Ramis Dara
Prodüksiyon : İhsan Üren, Zühtü Engüdar - Ersin Erdem,
Zihni Engüdar, Yalçın Oğuz.
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü : Halim Çiftçi (Ömerbey Mah. Ş. K. Ahmet. Sok.
Fidan Apt. B. Blok. Kat: 2, D: 5 – MUDANYA)
Yazışma ve posta kargo adresi : PK 68 16361 Ulucami – BURSA
E- Posta : akatalpa@hotmail.com
Yayın Türü : Yaygın süreli yayın. ISSN 1305 – 7685

2022 GÜZ DİZELERİ

26 EKİM 2022

Dünyaya bağlayamıyor beni
Hiçbir kelime

*

Aradan bulutlar çekildi mi
Çok cömerttir güneş

*

Kalbim kadar temiz olsa dünya
Biraz nefes alırdı insanlık

*

Ne kadar kirlense de dünya
Tertemiz duruyor kuşlar

*

Göğü delemeyecek
Hiçbir gökdelen

*

Bir eli uzayda da olsa
En çok toprakla mutlu oluyor insan

*

İçim hep sonbahar
Sararıp soluyor kelimeler

*

Dilim suskun gönlüm geveze

Necip YILDIZ

Y/ARATICI

İle: bir, oluş: fiil, fiil: 360 yönlü nazar
Hüzün: bilinçsiz yaratı; zihin: aratıcı –
Güzün: bir paslı gaflettir azar azar
Yüzün: orijinal yüzün, kaynak hep yaratıcı

Zemin: hem, ayna: küresel, dil: gülgeç
Gül: geçit, dil: hiper, oluş: proaktif
Bellek: süper iletken, nanometrik ilgeç
Tasarı olduğu unutulmuş olan: fiktif

Keder: yaratıcılık, bilmeksizlik: acı
Bilinçli yaratıcılık: erinç; bilmeklik:
Kendi Kime çıkar yaratımın dolaşık ucu?
Dank eder ki sen'din; Sen'sin tek Efendi!

Kâğıt çıkışlı dergi sadece İzmir'de dağıtımına verilmekte.
İsteyen herkes akatalpa sitesinden kâğıt çıkışı alabilir.
Yazıcı çıkışı : Selman Kırtasiye, Kuruçeşme Mh.
Altıparmak Cd., 16050 Osmangazi – BURSA

Ocak 2000'de Bursa'da Ramis Dara, Melih Elal, Serdar Ünver, Ali Özçelebi ve arkadaşları tarafından kurulan şiir ve eleştiri ağırlıklı aylık edebiyat dergisi
Akatalpa (www.akatalpa.org), şair ve yazarlarının başışladıkları telifler ve bazı şiir dostlarının katkılarıyla yayımlanmaktadır.